

Taudit ovat ulkomaalaisia

HANNU LAUERMA

työelämäprofessori
ja dosentti Turun
yliopistossa

Tyksin oikeuspsykiatrian
ylilääkäri ja Psykiatrisen
vankisairaalan
asiantuntijalääkäri

*Väestöllä ei
ollut niihin
luontaista
immuni-
teettia.*

Hiemana ennen Venäjän Ukrainaan kohdistaman hyökkäyssodan aloittamista, 29.12.2021, tietotoimistot raportoivat hämmäntävästi Venäjällä voimaan astuneesta laista, joka olisi velvoittanut ulkomaalaiset valkovenäläisiä lukuun ottamatta kolmen kuukauden välein testeihin covid-19 -, spitaali-, tuberkuloosi-, kuppa-, tippuri- ja HIV-tartuntojen varalta. Uutisointia epäiltiin yritykseksi kääntää huomio Venäjän vaikeasta covid-19-epidemiasta muualle, ja myöhemmin tiedot näin tiukasta testaamisesta kumottiin.

Likaan ja taudinaiheuttajiin liittyvien mielikuvien maalaileminen poliittisissa vastakkainasetteluissa on perinteistä.

Kupan reitistä Eurooppaan ei ole täyttä varmuutta, mutta sen on arveltu saapuneen Kolumbuksen ensimmäisen retkikunnan mukana. Joka tapauksessa tauti levisi eteläisen Euroopan satamakaupungeista nopeasti muihinkin maihin.

Italialaisten kerrottiin Napolin piirityksen aikana 1494 juonikkaasti lähettäneen sairastuneita naisia Ranskan sotajoukkojen pariin, mistä se alkoi levitä muualle Eurooppaan. Kuppaa kutsuttiinkin Ranskassa napolin- tai italiantaudiksi, muualla ranskantaudiksi, suomalaisittain fransuusitaudiksi. Skotit kutsuivat kuppaa englannintaudiksi, norjalaiset skotlannintaudiksi, ja venäläiset puolantaudiksi.

Vuosien 1918–20 tuhoisa espanjantauti-kaan ei ollut lähtöisin Espanjasta, vaan sai nimensä siksi, että puolueettomassa maassa voitiin sotasensuurin estämättä uutisoida pohjoisempana rintamalla alkaneesta epidemiasta.

Poliittisia sävyjä ilmaantui myös traagiseen sisällissotaan suistuneen Suomen keskusteluun pian, ja viranomaisten varoituksiin suhtauduttiin yhtä ristiriitaisesti kuin covid-19-epidemiaa koskeviin toimenpiteisiin sata vuotta myöhemmin.

Nimimerkki Aku maalaili Kaleva-lehdessä 28.1.1920 otsikolla Espanjantauti ei tapa tosi suomalaista: *”Espanjalainen bolshevikki on taasen hyökännyt Suomeen ja riehuu kauheammin kuin kymmenen Leniniä unissaankaan mekastaa. Siis, arvoisa lukija, kun tunnet tuon Espanjan bolshevikin kynnet niskassasi, niin, ennen kuin se sinua pääsee raatelemaan, anna lämmittää sauna niin kuumaksi, että silakka seinässä paistuu; muutama pisara kamfert-tippoja sisään tai kuumaa kahvia pari kuppia, rohkaise luontosi ja mene saunaan – lääkärin kiellostä huolimatta.”*

Espanjantaudin nimikkeen loivat läntisten ympärysvaltojen viranomaiset. Hygieenisinä sivistyskansoina esitelty anglosaksit tai ranskalaiset eivät sopineet taudinkantajiksi, vaikka juuri heidän juoksuhaudoissaan se alkoi levitä saavuttuaan aivan ilmeisesti USA:sta.

Myös mielikuvia tumman ihonvärin ja liian yhteydestä esiintyi aikanaan paljon. *”Neekeri pesee kasvojaan, muttei valkene ollenkaan”* luki kansakoulujemme kuvitetussa Kultaisessa aapisessa vuodesta 1956 aina 80-luvun painoksiin asti. Hivin afrikkalaisesta alkuperästä jaksettiin puhua länsimaissa paljonkin, mutta eräiden afrikkalaisten narratiivien mukaan se oli luotu länsimaaisessa laboratorioissa.

On arvioitu, että Etelä-Amerikan kehittyneet ja suuret intiaanivaltakunnat katosivat nopeasti siksi, että väestöstä lähes 90 % menehtyi eurooppalaisten tulokkaiden tuomiin tappaviin kulkutauteihin. Väestöllä ei ollut niihin luontaista immunitteettia. Taipumusta vieraiden ryhmien karttamiseen onkin esitetty osaksi ns. käyttäytymistasoista immuunisuoja, vaikka muukalaiskammoon tarvitaankin välittäjäksi kulttuuri, joka määrittelee kulloisenkin muukalaisuuden.

Myös romanien tapakulttuuriin kuuluvan siisteyden ja puhtauden korostamisen on esitetty juontuvan siitä, että suuri osa tästä kansanryhmästä on kenties jo tuhansia vuosia vaeltanut muukalaisten keskuudessa. •